

'(niet voor de eerste maal) hoe zwak de wens van het m.i. merendeel der bevolking blijkt te zijn, naar onze oude vertrouwde dem[ocratische] verhoudingen terug te keren. Vier jaren bezetting leverden het ontstellend resultaat op, dat men louter vraagt naar een 'sterk gezag' (kan niet schelen door wie uitgeoefend); voorts dat men gaarne gedecreteerd (*sic*) ziet, hoe moet worden gehandeld, in plaats van zelf de koe bij de horens te vatten en te handelen, althans met voorstellen te komen.'¹

Nu gaat actieve belangstelling voor politieke vraagstukken altijd van minderheden uit en opvallend in de constateringen van Schürmann en Homan is dus niet zozeer wat zij over de politiek-passieve houding van de brede massa schreven maar vooral dat zich nog nergens groepen, hoe klein ook, hadden gevormd die van zulk een actieve belangstelling hadden getuigd.

Wij menen dat daarbij remmende factoren een rol hebben gespeeld welke zich, zij het in afnemende mate, in het Zuiden hebben gemanifesteerd tot aan de bevrijding van Nederland benoorden de grote rivieren.

Om te beginnen: het was oorlog en de gedachten van de meeste mensen, voorzover niet gericht op de grote moeilijkheden van het dagelijks bestaan, verwijlden in de eerste plaats bij het oorlogsverloop: wanneer zou Duitsland definitief zijn verslagen, wanneer de rest van Nederland bevrijd? Met die twee vragen vergeleken, waren alle binnenlands-politieke kwesties van ondergeschikt belang. Maar bovendien: wat voor zin had het, zich in die kwesties te verdiepen en publiekelijk bepaalde oplossingen te bepleiten terwijl het overgrote deel van het Nederlandse volk, zeven van de negen miljoen Nederlanders, nog tot zwijgen was veroordeeld? Daar kwam dan nog bij dat wie eigen opinies ging verkondigen, onvermijdelijk een discussie bevorderde welke met verdeeldheid gepaard kon gaan. Was verdeeldheid wel wenselijk terwijl het land in een noodtoestand verkeerde? Veel mensen in het bevrijde Zuiden hadden de neiging, voorlopig elk debat over binnenlands-politieke vraagstukken uit de weg te gaan. Tenslotte: de katholieken in het Zuiden waren traditioneel van een grote volgzzaamheid.

Dan waren er de materiële moeilijkheden. Politieke bedrijvigheid heeft behoefte aan papier, maar dat was er maar weinig. Politieke bedrijvigheid wil zich uiten in publieke vergaderingen en gaat gepaard met

¹ A.v.: Rapport 'Bezoek Brabant en Gelderland 15-17 okt. 1944' (17 okt. 1944), p. 2.